

TÜRK - FARS ÇAĞDAŞ ÇOCUK ŞİİRLERİNDE DEĞER EĞİTİMİ

Yazarlar

Prof. Dr. Kemal EROL

Öğr. Gör. Emin Emrullah EROL

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-7354-35-6

Kitap Adı

Türk - Fars Çağdaş Çocuk Şiirlerinde Değer Eğitimi

Yazarlar

Prof. Dr. Kemal EROL

Öğr. Gör. Emin Emrullah EROL

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

FIC019000

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖN SÖZ

Bu eser, “Çocuk Edebiyatı Kapsamında Türk - Fars Çağdaş Çocuk Şiirlerinin Değer Eğitimi Açısından Mukayesesi” adıyla Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi BAP biriminin finanse ettiği uluslararası bilimsel araştırma projesinin ürünüdür. Çocuk edebiyatı kapsamında işlediğimiz bu konu, mezkûr toplumların edebiyatlarında eğitim odaklı teşekkül etmiş özel bir alanı ifade eder.

Bu projenin hedefi, Türk-Fars çocuk edebiyatlarında değer eğitimine dair etkin bir anlatma vasıtası olarak kullanılan manzum metinler özelinde bilimsel bir karşılaştırma yapmaktır. Araştırmamızı çocuk edebiyatı mahsullerinden şiir türü üzerinde yoğunlaştırmamızın elbette geçerli bir nedeni vardır. Zira bize göre şiir, çocukların zihinsel ve bilişsel gelişimleri açısından önemli bir yazınsal türdür. Çocuklar, bu türden yazılı örnekleri okuyarak veya dinleyerek kendilerini daha iyi ifade edebilir; dil becerilerini de geliştirme imkânını elde edebilirler. Çünkü şiir, çocuğun sanat ve hayal dünyası ile estetik duygu dünyasını geliştirme bakımından diğer yazınsal türlere göre daha verimli ve etkindir.

Bir saha çalışması olan projemizin veri toplama alanları Türkiye ve İran'daki üniversite kütüphaneleri, akademiler, konu uzmanları ve çocuk eğitim kurumları oldu. Proje Yürütücü Yardımcısı Öğr. Gör. Emin Emrullah EROL ile birlikte başlattığımız bu çalışmada temel arayışımız Tanzimat ile Meşrutiyet dönemle-

rinde çocuk edebiyatı kapsamında yayınlanmış kitap, dergi, gazete ve benzeri yazılı materyalleri temin etmek; ilgili kurum ve yazarlarla iletişime geçerek gerekli bilgilere erişmek, arşivlerden lüzumlu kaynaklara ulaşmaktı. Amaç, iki farklı toplum olmasına rağmen ortak değerlerden beslenen söz konusu halkların çocuk edebiyatı özelinde yakın tarihsel zeminde değişen kültürel birikimlerinin yeni gerçekleriyle yüzleşmekti.

Kültür, sanat ve edebiyat zemininde bir araştırma konusu olarak ele aldığımız Türkiye ve İran'ın komşuluk ilişkisi başta olmak üzere pek çok alandaki yakınlıkları çok eskiye dayanır. Bu konuda dil, edebiyat, sanat birinci derecede dikkati çeker. Söz konusu ülkelerin uzak bir tarihî geçmişe dayanan siyasi, sosyal, kültürel, dinî, edebî ve sanatsal açılarından küçümsenmeyecek düzeyde köklü bir etkileşim içinde olduklarını biliyoruz. Bu tarihsel ve kültürel ilişki içindeki iki İslâm ülkesinin çocuk edebiyatları kapsamında eğitimi konu alan manzumelerin mukayesesine ilişkin bilimsel bir araştırma yapmak, iki toplumun geleceğini emanet edecekleri yeni nesli yetiştirirken aşlamaya çalıştıkları temel zihniyeti anlamak açısından önemlidir. Bu bağlamda dikkate alınması gereken bu araştırma projesinin, iki ülkenin çocuk edebiyatlarına gönül vermiş şairleri tespit etmeye; bu şairlerin yazdıkları eğitici çocuk şiirlerinin çocuk eğitimindeki rolünü belirlemeye; iki topluma ait çocuk şairlerinin şiirlerinde vermek istedikleri değerleri açıklamaya, bu değerler arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymaya çalıştık. Projenin dayandığı amaçlar ve beklentiler doğrultusunda belirlediğimiz hedeflere ulaşmak için her iki ülkeyi kapsayan “yerinde saha çalışması”nı gerçekleştirdik. İki toplumun inşa ettiği ve eğitim kurumlarında yer verdikleri çocuk edebiyatlarını, çocuklara yönelik edebî türleri, bunlardan didaktik şiir türünün eğitsel işlevini ve yine mezkûr iki toplumun çağdaş şairlerinin çocuklara aşlamayı istedikleri değerleri araştırdık.

Araştırmamızı sürdürürken daha çok doküman tarama yöntemini kullandık. Mezkûr toplumların değerler eğitimi anlayışında yaslandıkları örf, töre ve gelenek gibi kültürel alışkanlıklar ile sosyal disiplinlerden azami ölçüde faydalanmaya çalıştık. Projenin ilk ayağını oluşturan İran'da Tahran, Şiraz, İsfahan ve Tebriz üniversite ve halk kütüphanelerinde veri topladık. Toplanan belge ve dokümanları kompoze etmek üzere Türkçeye tercüme ettik. Projenin saha çalışmasını oluşturan ikinci ayağında İstanbul, Ankara ve İzmir gibi Türkiye illeri yer aldı. Söz konusu kentlerin üniversite kütüphanelerinden pek çok doküman temin ettik. Topladığımız verilerin bir kısmını projenin birinci bölümünü oluşturan “Türk Çocuk Edebiyatı” ana başlığında teorik bilgiler olarak değerlendirdik. Burada kapsam genişliğinden dolayı çalışma evrenini II. Meşrutiyet Dönemi'yle sınırlı tuttuk. İran kaynaklarından elde ettiğimiz bilgileri de çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan “İran Çocuk Edebiyatı Çağdaş Şiir Türünde Değer Eğitimi” başlığı altında bir araya getirdik. Araştırmada ulaştığımız bilgileri, tespit ettiğimiz yeni bulguları da çalışmanın “Türk-Fars Çağdaş Çocuk Şiirlerinin Değer Eğitimi Açısından Karşılaştırılması” adını verdiğimiz üçüncü bölümünde işlemeye çalıştık.

Türkiye’de çocuk edebiyatına ilişkin akademik araştırma–inceleme kapsamında yapılmış çalışmalar daha çok Batılı örnekler etrafında teşekkül etmiştir. Türk çocuk edebiyatı ile İslam coğrafyasından İran gibi herhangi bir ülkenin çocuk edebiyatını mukayeseli olarak ele alan bütünlüklü bir çalışma yoktur. Türk çocuk edebiyatı ürünleri ile Batılı örnekler arasındaki benzerlik ve farklılıklar bilinirken; dil, sanat, edebiyat ve belagatinden asırlarca yoğun olarak etkilendiğimiz İran gibi bir ülkenin çocuk edebiyatıyla ilişkisi karanlıkta kalmıştı. İslam ülkeleriyle karşılaştırmalı çocuk edebiyatına ilişkin saha çalışmasına dair eksikliğimiz bilinmektedir. Bu açığı kapatmaya dönük yaptığımız proje, Türk-İran Çocuk Edebiyatı mukayesesinde şimdye kadar ulaşılamamış

bilgilerin açığa çıkmasını sağlama bakımından bir ilk olma özelliğini taşımaktadır. Bu çalışmanın Türk-Fars kültürel dayanışmasına önemli katkılar sağlayacağını; iki toplumun kültürel değerleri konusunda yapılacak yeni ve daha kapsamlı akademik araştırmalar için teşvik edici olacağını düşünüyoruz. Şark-İslam medeniyeti ölçeğinde Türk-Fars çocuk edebiyatları üzerine yapılmış bu bütünlüklü çalışmanın yeni akademik faaliyetlere kaynaklık edebileceği düşüncesiyle kitabın bilimsel, kültürel ve pedagojik anlamda her iki toplumun çocuk edebiyatı açısından önemli bir kazanım oluşturacağını umuyoruz.

Prof. Dr. Kemal EROL
2021/VAN

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Giriş	1

1. BÖLÜM TÜRK ÇOCUK EDEBİYATI: ŞİİR

1.1. Tanzimat Döneminde Çocuk Edebiyatı	7
1.2. II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet Dönemlerinde Çocuk Edebiyatı ..	9
1.3. Türk Çocuk Edebiyatında Şiir	13
1.3.1. Türk Çocuk Edebiyatı'nın İnşasında Etkin Şair ve Şiirler .	14
1.4. Öğretici Yönüyle Şiir Türünün Çocuk Eğitimindeki Yeri.....	15
1.4.1. Türk Çocuk Edebiyatında Şiir Türünün Değer Eğitimindeki Yeri.....	18
1.4.2. Türk Çocuk Şiirlerinde Öne Çıkan Başlıca Değerler ...	20
1.4.2.1. Sevgi	23
1.4.2.1.1. Allah Ve Peygamber Sevgisi.....	23
1.4.2.1.2. Vatan, Millet ve Bayrak Sevgisi	30
1.4.2.1.3. Aile (Anne/Baba/Kardeş) Sevgisi	36

1.4.3. Tabiat ve Çevre Bilinci.....	39
1.4.4. Doğruluk/Dürüstlük/İyilik/Yardımseverlik/Merhamet...	43
1.4.5. Çalışma ve Üretme Erdemi	47
1.4.6. Okuma - Öğrenme	56
1.4.7. Ahlaklı Olmak	62

2. BÖLÜM

İRAN ÇOCUK EDEBİYATI ÇAĞDAŞ ŞİİR TÜRÜNDE DEĞER EĞİTİMİ

2.1. Fars Çocuk Edebiyatı.....	73
2.2. Çağdaş İran Çocuk Şiir Yazarları ve Eğitime Dair Fikirleri ..	76
2.2.1. Meşrutiyet Dönemi Şairleri:	76
2.2.1.1. İrec Mirza (1253-1304 /1875-1926):	77
2.2.1.2. Pervîn-î İ'tisâmî (1285-1320 / 1907-1942):	78
2.2.1.3. Melikü'l-Şuârâ-Yı Bahar (1245-1330/1886-1951):..	79
2.2.2. I. II. Pehlevî Dönemi Yenilikçi Şairler:.....	80
2.2.2.1. Alî İsfendiyârî-Yi Nîmâ Yûşic (1897-1960)	80
2.2.2.2. Abbas Yeminî Şerîf (1298-1368 /1919-1989): ..	82
2.2.2.3. Ahmed Şamlu (1303-1379 /1925-2000).....	82
2.2.2.4. Pervîn Dovlet-Abadî (1300-1387 / 1922-2009):	83
2.2.2.5. Mahmud Kıyanûş (1313-? / 1934-?):.....	83
2.2.3. 1979 İran İslâm İnkılabı Sonrası Dönemin Şiirleri:	83
2.3. İran Çağdaş Çocuk Şiirlerinde Değer Eğitimi.....	84
2.3.1. Anne-Baba Sevgisi	84
2.3.2. Vatan Sevgisi.....	93
2.3.3. Doğa Sevgisi / Geçmişe Özlem	101

2.3.4. Çalışma Erdemi ve Üretme Azmi	111
2.3.5. Hak/Hukuk/Adalet.....	117
2.3.6. Doğru, Dürüst ve Ahlaklı Olmak	119

3. BÖLÜM
TÜRK-FARS ÇOCUK ŞİİRLERİNİN DEĞER EĞİTİMİ
AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Türk-Fars Dil, Kültür ve Edebiyatları Arasındaki Etkileşim..	125
3.2. Şiir Türünün Türk-Fars Çocuk Edebiyatlarında Ortak İşlevi ..	129
3.3. Türk- Fars Çocuk Şiirlerinde Ortaklaşan Değer Eğitimi	132
SONUÇ.....	137
KAYNAKLAR.....	141

KAYNAKLAR

- Acarođlu, M. Türker (1970). “Çocuk Edebiyatımızın Tarihçesi” *Türk Dili*, S.231, s.242-244.
- Ala, Ferheng (1360). “İran Çocuk Şiirleri”, *Çocuk Edebiyatı Araştırmaları -Bilimsel Araştırma Dergisi*, Şiraz Üniversitesi, Yıl 9, Cilt: 18, Sayı 2. Şiraz.
- Attârî, Mehsân, (1375). “Edebiyât-i Kûdekân ve Novcevânân”, *Dânişnâme-yi Edeb-i Fârsî*, I /79, Tahran.
- Aydın, Şadi (2002). “Farsça Divan Sahibi Osmanlı Sultanları ve Divânlarının Nüshaları”, *Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.6, 125-136.
- Bahâr, Muhammed Taķi (1378/1999). *Divân-i Eş’âr-i Muhammed Taķi Bahâr Melikuş-Şu’arâ*, Tahran.
- Başçı, Nezahat (1916). “Çağdaş İran Çocuk Edebiyatında Savaş, Sınırlar, Göç ve Mülteciler Temalı Bazı Eserlerin İncelenmesi”, III. Uluslararası Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, *Bildiriler*, İstanbul.
- Baymur, F.(1987). *Cumhuriyet dönemi eğitimcileri*, UNESCO Milli K. Yay. Ankara.
- Bolayır, Ali Ekrem (1341/1924). *Şiir Demeti*, Kitabhane-i Hilmi, Orhaniye Mat., İstanbul.
- Celal, Metin. (2002). *Çocuk Şiirleri Antolojisi*, Bulut Yayınları, İstanbul.
- Çıkla, Selçuk. (2005). “Tanzimat’tan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler”, *Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, HECE, S. 104-105, s.88-106.
- Değirmençay, Veyis (2013). *Farsça Şiir Söyleyen Osmanlı Şairleri*, A.Ü. Yay. Erzurum.
- Dinçer, F.(2007). *Kazım Nami Duru hayatı, eserleri ve Türkçe öğretimine katkıları*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi.
- Dovletabadî, Pervîn (1336). *Gül- i Badam*, Hâne-i Çâp u Neşr-i Adan, Tahran.
- Duru, Kazım Nami (1915). *Çocuk Bahçesi Rehberi*, Matbaa-i Amire, İstanbul.

Kaynaklar

- Duru, Kazım Nami (1934). *Muallimin Meslek Ahlakı*. Devlet Matbaası, İstanbul.
- Elâ, Efşin (1377). Nesîm-i Duhter-i Bâd”, *Meşrûti*,” *Pencemîn Hemâyîş-i Tervîc-i Zebân u Edeb-i Farisî*, s. 10-15, Tahran.
- Elöve, Ali Ulvi (1329). *Çocuklarımıza Neşideler*. Tanin Matbaası, İstanbul.
- Erol, Kemal (2011). “Çocuk Edebiyatı Kapsamında Tefvik Fikret’in Eğitim Anlayışı ve Şermin”, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S:20; s.48-72.
- Erol, Kemal; Tütak, Mehmet (2015): “Çocuk Edebiyatı Kapsamında İbrahim Alâettin Gövsa’nın Çocuk Şiirlerine Değerler Eğitimi Bağlamında Bir Bakış”, *IJLET, International Journal of Languages’ Education and Teaching, Germany Volume 3/1 p. 210-228*.
- Eronat, Kamuran (2007). “Tevfik Fikret’in şiirlerinde çocuk ve gençlik” ,D.Ü. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 33-43.
- Ertaylan, İsmail Hikmet (2015). *Kır Çiçekleri*, Şirket-i Mürettebiye Matbaası, İstanbul.
- Eymen, Leylâ ve Diğerân, (1353). *Gozerî Der Edebiyât-i Kûdekân*, Tahran.
- Gövsâ, İbrahim Alâeddin (1911). *Çocuk Şiirleri*, Kanaat Kitabevi, İstanbul.
- Gövsâ, İbrahim Alâeddin (2006). *Estetik eğitim, -bedii terbiye-*, Salkımsöğüt, Konya.
- Gövsâ, İbrahim Alâeddin (2012). *Çocuk Şiirleri*, (Haz: Nazlı Râna Gürel - Zeki Gürel), Elips Kitap, Ankara.
- Güleryüz, Hasan. (2002). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Hâdi Mahmudî, Muhammed u Kayinî, Zohre (1380). “Âvâz-ı Ferîşteğân”, *Tarih-i Edebiyat-ı Kodekân-ı İrân*, Tahran.
- Hicâzî, Benefşe, (1353). “Sehm-i Kûdekân Der Edebiyât-i Gozeşte-yi İrân”, *Edebiyât-i Kûdekân ve Novcevánân*; Kânûn, 1/2, Tahran.
- İnal Savi, Saime (2007). “Pervin İ’tisâmî”, *İslam Ansiklopedisi*. TDV Yay.. C. 34, s. 246-247.
- İnal, Savi Saime (2007). “Ali İsfendiyârî-yi Nîmâ Yüşiç (1897-1960)”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 33, s.126; TDV Yayınları, İstanbul.
- İstîlâmî, Muhammed, (1352). *Berresî-yi Edebiyât-i İmrûz-i İrân*, Tahran.
- Kanar, Mehmet (2000). “İrec Mirza”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay. İstanbul.
- Kartal, Ahmet (2002) “Anadolu’da Farsça Şiir Söyleyen Türk Şairleri” (XI-XVI. Yüzyıllar) *Türkler*, Cilt: 7 Sayfa: 682-695.
- Kavcar, Cahit (1994). *Edebiyat ve Eğitim*, Engin Yay., Ankara.
- Kıbrıs, İbrahim (2016). *Çocuk Edebiyatı*, 7. Bsk., Kök Yayıncılık, Ankara.
- Kıyanuş, Mahmud (1355). *Şîr-i Kodek Der İrân* (İrân’da Çocuk Şiiri), Tahran.
- Kolcu, Ali İhsan (2005). *Tanzimat Edebiyatı 2-Hikâye ve Roman*, Salkımsöğüt, Erzurum.

Kaynaklar

- Na'îmî, Zerî, (1384/2005). "Heyûlâyî bâ Hezâr Ser u Yek Sovdâ: Bâzânî-yî İntiâdî-yî Şîr-i Kûdek ve Novcevân-i Amed Şâmlû", *Falnâme-i Govherân (Amed Şâmlû özel sayısı)*, S. 9-10, Tahran.
- Nejâd, İrec Pârsî (1387). *Guzide-i Eş'âr-i Melikuş-Şu'arâ-i Bahâr*, Tahrân.
- Oğuzkan, A. Ferhan (1973). *Çocuklar İçin Şiir Dünyası*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Oğuzkan, A. Ferhan. (2001). *Çocuk Edebiyatı*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Önertoy, Olcay (2012). "Şair olarak İbrahim Alaaddin Gövsa", *İbrahim Alâaddin Gövsa yaşamı ve hizmetleri*, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara.
- Özgül, Metin Kayahan (1991). *Ali Ekrem Bolayır'ın Hâtıraları*, K.B. Yay., Ankara.
- Özlem, Fedai (2011). "Ali Ekrem'in Şiir Demeti ve Tevfik Fikret'in Şermin Adlı Eserlerinde Çocuklara Verdikleri Eğitimin Mahiyeti", *Turkish Studies - Volume 6/3*, p.763-779.
- Sadıkzâde, Mahmud (1392). "Çağdaş Edebiyatta Çocuk ve Gençlik Eğitim-Öğretim Şiirleri Üzerine Bir Araştırma", *Pejuheşnâme-yi Edebiyat-ı Ta'limî*, Yıl:5, Sayı:17, pp.157-190.
- Selâceke, Pervîn (1387). *Ez İn Bağ-ı Şerki*, (Çocuk ve Genç Şiir Kritikleri), Kanûn-i Perveriş-i Fikri-yi Kodekan ve Nevcevânân (Çocuk-Gençlik Kültür Merkezi Yay. Tahran.
- Sever, Sedat (1996). "Tevfik Fikret ve Çocuk Şiirleri", *A.Ü Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 29, Sayı: 1.
- Seyfi, Kenan, (2015). "Tevfik Fikret'in "Yeni Mekteb"i ve Eğitim Anlayışı", Ölümünün 100. Yılı Anısına Eğitimci Tevfik Fikret, Galatasaraylılar Birliği, Ankara.
- Şamlû, Ahmed (1380). *Mecmua-yı Asâr*, Cilt: 2, Tahran.
- Şimşek, Tacettin (2005). "Çocuk şiirleri", *Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı Hece*, S.104/105, ss.219-230, İstanbul.
- Şişman, M. ve Taşdemir, İ. (2008). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (1944) *Tevfik Fikret*, Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul.
- Ustadzâde, Zehra (1391). "Pervîn Devletabadî'nin Çocuk Şiirlerinden "Kayık-ı Ebrhâ" ve "Gül-i Bâdem"in İçeriklerine Yönelik Bir Araştırma", *Mecelle-i İlm-i Pejuheşi-yi Mutalaat-ı Edebiyat-ı Kodek-i Danişgâh-i Şiraz*, Şiraz Üniversitesi Çocuk Edebiyatı İlmî Araştırmalar Dergisi , Yıl:3, Sayı:2.
- Uysal, Sermet Sami (1973). *Tevfik Fikret ve Şermin*, İnkılap ve Aka Yay., İstanbul.
- Yalçın, Alemдар; Aytaş, Gıyasettin (2005). *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Yavuzer, Haluk (2003). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yeminî Şerif, Abbas (1345). "Âvâz-ı Feriştégân", *Sazmân-i Kitabhâ-yı Telâyi Vâveste Be İntişârât-ı Emir Kebîr*. Tahran.

Kaynaklar

- Yıldırım, Nimet (1998). "Fars Edebiyatı Tarihinde Çocuk Edebiyatının Yeri," *EKEV Akademi Dergisi*, Vol.1, pp.321-340.
- Yıldırım, Yusuf (2002). *Tevfik Fikret Eđitimciliđi ve Şermin*, Toker Yayınları, İstanbul.